

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Edita Kramar

Analiza poročanja tujih množičnih medijev na primeru krize v Siriji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Edita Kramar

Mentor: prof. dr. Jernej Pikalo

Analiza poročanja tujih množičnih medijev na primeru krize v Siriji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

Zahvala,

mentorju prof. dr. Jerneju Pikalu za potrpežljivost in koristne nasvete. Gospodu Eriku Valenčiču za intervju. Staršema Emiri in Stanetu za spodbudo. Bratu Aljoši, za izjemen zgled. Bratu Ernestu, za smeh, smeh in smeh. Fantu Anžetu, za družbo in veselje tekom vseh študijskih dni.

Analiza poročanja tujih množičnih medijev na primeru krize v Siriji

Skozi zgodovino so imeli mediji zelo pomembno vlogo izobraževanja in informiranja ljudi. Dandanes, z globalizacijo in napredno informacijsko tehnologijo pa je moč medijev še večja. Mediji novico najprej formirajo in šele nato, ko jo sami že predelajo, s to novico informirajo ljudi. Zato je zelo pomembno, kaj se dogaja pri medijih tekom formiranja novic, saj je od tega odvisno marsikatero nadaljnjo dogajanje in posledice v družbi. V raziskovalnem vprašanju me je zanimalo, ali so mediji dovolj odgovorni, ko gre za poročanje o tako pomembnih političnih situacijah po svetu, kakor je kriza v Siriji. Ugotovila sem, da je pomembno pokrivanje večih različnih tem povezanih z begunci in ne le zgolj določenih. Preverila sem, kolikokrat se v naslovih določenih medijev pojavlja posttravmatski sindrom in preko kritične analize diskurza ugotovila, da pri medijih *Die Zeit*, *Le Monde* in *The Guardian* prihaja do nesorazmerja v kvantiteti poročanja o novicah povezanih z begunci in posttravmatskim sindromom na eni strani ter begunci v povezavi z drugimi tematikami na drugi strani.

Ključne besede: mediji, Sirija, kritična analiza diskurza, odgovornost.

Analysis of reporting foreign mass media on the example of crisis in Syria

Through out the history, media always had a very important role in educating and informing of people. Today, with globalization and informational technology the power of media is even bigger. Media at first form the news and then once they compose it, they inform people with it. So it is very important what is happening in media while forming the news because that depends on many next events and consequences in society. In research question I was asking if media is responsible enough when it comes to reporting about such important political situations around the world as the crisis in Syria. I came to the conclusion, that it is very important to try to cover many different topics connected with refugees and not only particular topics. I checked how many times in titles of some media there happens to be posttraumatic syndrome mentioned and through the critical discourse analysis I realized that in media such as *Die Zeit*, *Le Monde* and *The Guardian* is coming to disproportion in quantity of reports connected with refugees and posttraumatic syndrome on one side, and refugees and other topics connected with them, on the other side.

Key words: media, Syria, critical discourse analysis, responsibility.

KAZALO

1 Uvod.....	6
2 Struktura diplomskega dela.....	7
3 Raziskovalna metoda	8
4 Vloga in pomen medijev	8
5 Moč in izraba moči medijev.....	9
Agence Press France (AFP)	12
Reuters	12
Associated Press.....	12
European Broadcasting Union	13
6 (Ne)odgovornost, ki jo s sabo prinaša moč.....	15
7 Sirski konflikt.....	16
7.1 Posttravmatski sindrom.....	17
8 Kritična analiza diskurza.....	18
8.1 Primer analiziranja poročanja preko kritične analize diskurza	20
Primer iz časopisa <i>The guardian</i> :	21
9 Analiza o izbranih medijih.....	21
9.1 Die Zeit	22
9.2 Le Monde	22
9.3 The Guardian.....	23
10 Analiza člankov.....	23
10.1 Begunci in Sirija.....	23
10.2 Begunci, posttravmatski sindrom in Sirija	24
11 Analiza intervjuja	25
12 Sklep.....	27
13 Literatura	28
PRILOGA A: INTERVJU	31

‘The origin of the problem was not mistaken ideas, but the misshapen nature of social reality which generated mistaken ideas’ (McLellan 1986, 12).

1 Uvod

Informacije so tiste, ki krepijo naše možgane in širijo naš um. So tiste, ki so od nekdaj širile vse – znanje, govorice, šale, resnice in nenazadnje tudi novice. Te pa so se sprva stoletja širile preko pogovora. Sledile so pripovedi ljudskih pesmi in zgodb. Pravo rojstvo medijev pa zagotovo predstavlja izum tiskarske stiskalnice. Seveda so se novice širile tudi pred izumom tiskarskega stroja, a vendar jim je ta dal življenje, življenje v smislu moči, da množično prodrejo med ljudi (Briggs in Burke 2005).

Temeljne spremembe v tehnologiji, temeljne spremembe v komunikaciji in svet se je znašel v dobi globalizacije, kjer je moč medijev postala ena izmed tistih, ki ima največji in direkten vpliv na ustvarjanje mnenj posameznikov. Zato sem se odločila v diplomski nalogi si zastaviti raziskovalno vprašanje, ali so mediji, pri vsej moči, ki jo imajo, pri svojem delu in poslanstvu tudi dovolj odgovorni? Pri preučevanju odgovornosti me je predvsem zanimalo, kakšna je raznolikost pokrivanja tematik povezanih z begunci.

Razlog, zakaj sem se oprla predvsem na pojem odgovornosti, se prične že veliko bližje kakor v tujih medijih. Prične se pri našem Zakonu o medijih, ki v vseh 168 členih, kolikor jih znaša, pojem odgovornosti omenja le dvakrat in tudi takrat ga omenja zgolj v relaciji urednik – osebna odgovornost in odgovornost izdajatelja – izvajanje sprejete programske zasnove. V niti enem členu pa ni omenjena odgovornost v relaciji z javnostjo. In to je tisto, kar bi nas moralo skrbeti (B. Hrvatin 2007).

Javnost in družba sta namreč eno in hkrati tisto, za kar so mediji pravzaprav nastali in za kar obstajajo. In ravno to je tisto, kar bi medije moralo zavezovati k odgovornosti, ki bi skupaj z močjo, ki jo mediji imajo in, ki vsekakor ni majhna, javnosti ponujala nek objektivni okvir, če ta sploh obstaja in hkrati okvir, skozi katerega lahko pogleda vsak, ki išče informacije, ki ne razkrivajo zgolj eno plat resnice (B. Hrvatin 2007).

Največ pozornosti bo v diplomski nalogi namenjene medijem in stopnji odgovornosti, ki jo pri svojem delu imajo. Okvir preko katerega bom analizirala poročanje medijev je sirski konflikt, zato je neizbežno tudi osnovno razumevanje dogajanja na Bližnjem vzhodu. Stavek, ki najbolje opiše dogajanje v tem delu sveta je, da gre za lokalni spopad med globalnimi akterji. Ta stavek oblikuje zelo močno trditev s katero na nek način potrdimo, da ne glede na to, kako zelo odrezano od sveta smatramo tisti krvav del vzhoda, še zdaleč ni ne tako daleč in ne tako nepovezan z nami.

Metodološki pristop, ki omogoča kredibilno, kritično analizo poročanja medijev, je kritična analiza diskurza. Preko nje opravimo kritično analizo jezika, ki ga uporabljajo novinarji in posledično diskurza, ki ga z izbranimi lingvističnimi tehnikami tvorijo v relaciji z javnostjo. Znanih je več primerov uporabe kritične analize diskurza. Predvsem se uporablja takrat, kadar se od šibkejših članov družbe pričakuje, da utišajo svoj glas in ne izražajo ali javno izpostavljajo svojih mnenj. Kritična analiza diskurza se uporablja tudi, kadar so določeni deli družbe slabše ali neenakopravno zastopani, na primer ženske ali otroci (Huston in Kramarae 1991). Tudi v določenih kulturah prihaja do disproporcionalnega zastopanja med določenimi elitnimi skupinami in drugimi (Ethel 1972). Novinarski diskurz moramo zato namreč smatrati kot zelo pomemben diskurz, a hkrati tudi kot diskurz s specifičnimi besedilnimi karakteristikami, ki se v nadaljevanju delijo na jezik novinarstva, produkcijo novinarstva in ob koncu tudi uporabo novinarstva, ko se ta že dotakne javnosti. Vse tri značilnosti novinarskega jezika so med sabo zelo prepletene in povezane (E. Richardson 2007).

2 Struktura diplomskega dela

Diplomska naloga je sestavljena iz treh temeljnih delov. Prvi in hkrati tudi tisti, ki je temelj moje analize preučevanja, so mediji. Tematika skozi katero sem se jih odločila preučevati je sirski konflikt, zato vsaj okvirno razumevanje tega predstavlja drugi temeljni del moje diplomske naloge. V tretjem delu pa sledi še kritična analiza diskurza, ki je ravno tako zelo pomemben del in hkrati predstavlja tudi moj metodološki pristop k preučevanju izbranega raziskovalnega vprašanja. Ta bo v nadaljevanju, ko pridemo do dejanske analize člankov, ključna, saj lahko preko nje uvidimo, kaj se pravzaprav dogaja medtem, ko mediji preko nekega diskurza želijo informirati javnost.

3 Raziskovalna metoda

Raziskovalna metoda, katero sem se odločila uporabiti pri analizi poročanja medijev, je kritična analiza diskurza. S to metodo bom raziskovala predvsem v tretjem delu diplomske naloge, kjer se bom lotila dejanske analize člankov, pri čemer je zastavljen časovni okvir, eno leto. Na podlagi časovnega obdobja enega leta bom najprej na kvantitativen način naredila analizo, pri kateri bom raziskala, koliko člankov se je, v evropskih medijih deležnih večje branosti, dotaknilo teme begunci iz Sirije in posttravmatski sindrom, ki ga kriza v Siriji s seboj prinaša. Na drugi strani bomo raziskali, v kolikšni meri so se pojavljali članki sicer tudi povezani z begunci iz Sirije, a le da tokrat ne o posttravmatskem sindromu, pač pa z ostalimi izbranimi zadetki. Mediji, ki sem se jih odločila preučevati so nemški *Die Zeit*, francoski *Le monde* in britanski *The Guardian*.

Ob preučevanju medijev je vedno pomembno, da skozi analiziranje ohranimo misel na pomembnost trenutnih demokratičnih politik ter socialnih in družbenih vrednot, ki trenutno prevladujejo v družbi, katere se preučevana tematika dotika. Konstrukcija novic je namreč velikokrat povezana z reakcijami in mnenji pomembnih in močnih socialnih skupin, ki so ključne pri sprejemanju pomembnih globalnih odločitev. Vse to pa so ključni vidiki, ki jih moramo upoštevati medtem, ko želimo analizirati časopise z metodološkim pristopom kritične analize diskurza (E. Richardson 2007).

4 Vloga in pomen medijev

Medije upravičeno vseskozi povezujemo z družbeno in socialno realnostjo, pri tem pa se zastavlja vprašanje, ali so mediji tisti, ki družbeno realnost ustvarjajo, tisti, ki jo odsevajo ali na kakršenkoli drugačen način nanjo zavestno vplivajo. Pogosto se oblikuje mnenje, da mediji same realnosti ne odsevajo, pač pa so tisti, ki jo konstruirajo. Tako lahko trdimo, da mediji realnost konstruirajo, nikakor pa ne podajajo sporočila v goli objektivni obliki ter v želji, da bi ljudi informirali o tem, kaj se je zares zgodilo, saj to, če smo nekoliko ostre kritike, niti ni mogoče. Novice niso ena in edina, temeljna in glavna plat resnice, ampak so medijski produkt tistega, kar naj bi resnica bila (Dnevnik 2004).

Nahajamo se namreč v času, kateremu vladajo množična občila in zelo pomembno je, kaj objavljajo mediji. Ta pomembnost tistega, kar mediji objavljajo pravzaprav oblikuje odgovornost, s katero morajo mediji opravljati svoje delo, ki vključuje socializacijo družbe. Mediji hkrati v fazi socializiranja javnosti opravljajo tudi funkcijo postavitve nekih vrednot in moralnih načel s katerimi določajo kaj je prav, kaj ni prav in kako naj oblikujemo svoja življenja (Dnevnik 2004).

Pri delu, ki ga opravljajo mediji, pogosto dobivamo občutek, da ni več pomembna vsebina, ampak podoba, torej – ne kaj poročajo, ampak kako o tem poročajo. Novinarstvo se spreminja v neke vrste oglaševalski diskurz. Osrednje vprašanje, ki si ga novinarji zastavljajo se premika iz tega kaj zahteva uredništvo, v to kaj naj se piše glede na kriterije svetovnih marketinških služb. In tako dobivamo novice katerih naslovi pritegnejo marsikaterega bralca, ki ga sicer ne bi, ko pa želimo priti do novice nam ta ne ponuja vsebinsko močnih odgovorov, katere smo sklepali sodeč po naslovu (Dnevnik 2004).

Vprašanje je, ali lahko v Sloveniji v imenu iskanja odgovornosti zahtevamo, da bo drugače. Sigurno obstajajo rešitve, a vendar je prvi del naloge na nas samih. V nas samih se mora vzpostaviti kritično mišljenje in neka zdrava mera kritične distance ter obvladanje jezika katerega beremo. Raziskovalno vprašanje, ki sem si ga zastavila, ali so mediji dovolj odgovorni pri opravljanju svojega dela, odpira številna vprašanja. Eno izmed pomembnejših je problem nepreverjenih informacij, ali huje, informacij, katerih vsebina je bolj kot poročanje o nastalem dogodku, neko subjektivno videnje dogodka (Dnevnik 2004).

5 Moč in izraba moči medijev

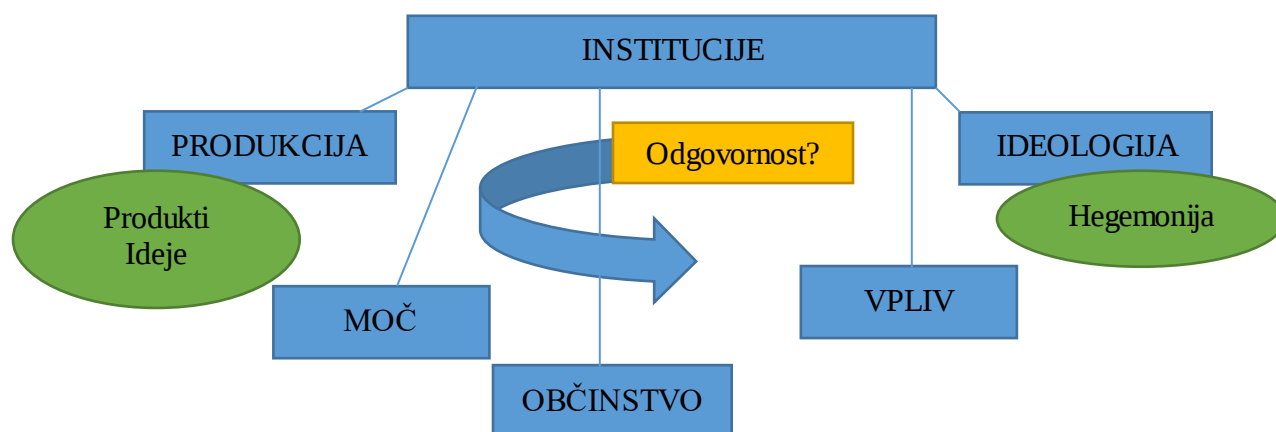
Ljudje radi verjamemo, da imamo neko moč. Moč, da stvari spremenimo, da imamo na njih najrazličnejše vplive in da so stvari odvisne od nas. Vedno pa je težko, kadar pride do izziva definiranja moči. Zanima nas predvsem, kakšna je ta moč, za katero menimo, da jo imamo in v kakšni meri se dejansko pojavlja (Dnevnik 2004).

Pri medijih največjo moč predstavlja dejstvo, da lahko (pre)oblikujejo to, kar mi vemo o svetu in nam hkrati predstavljajo glavni vir idej in mnenj. Na nas lahko vplivajo tudi v nadaljevanju, na naš način kako se vedemo in reagiramo na dogodke v družbi ter kaj si o dogajanju v družbi mislimo. Ta moč se še dodatno okrepi, če gledamo na medije kot na

skupek poročevalcev hkrati in ne zgolj na posamezen del medijev kakor radio, televizija (Graeme 1997, 1).

Kadar si želimo predstavljati kolikšna moč je v rokah medijev, moramo pomisliti na sposobnost medijev priti do občinstva. Ta jim je namreč na zelo preprost način dana, saj je vpeta v njihovo poslanstvo – informirati ljudi. Pomisliti moramo, kaj oziroma kdo drug, ki lahko vpliva na mnenja in mišljenja, še ima vstop v praktično skoraj vsako gospodinjstvo tega sveta. Obstajajo časopisi, kakor je *The Sun*, ki doseže 4 milijone ljudi vsak dan. Ravno ta zmožnost dotakniti se toliko različnih ljudi v tako velikih številkah pa daje medijem nepredstavljivo moč. Podobna zgodba je s časopisom *The News*, ki izide vsako nedeljo in doseže do 5 milijonov ljudi. Mimogrede – oba časopisa sta last News Corporation, kar je tudi zelo pogost pojav; več različnih časopisov in medijev, del ene velike medijske produkcije (Graeme 1997, 3). Mediji kot institucije pa so vpeti v širši cikel različnih faktorjev, kjer vsi skupaj vplivajo na razumevanje dogajanja v družbi. V spodnji shemi so predstavljeni mediji, ki se sprva pojavljajo kot institucije. Na tej točki mediji v času svojega poslanstva producirajo novice, ta del imenujemo produkcija. V tem delu jim je dana neizmerna moč vpliva na naslednji del cikla, ki ga imenujemo občinstvo. Na občinstvo imajo mediji seveda velik vpliv, saj se v občinstvu glede na slišano, videno ali prebrano (odvisno od oblike medija), nadaljno razvijajo ideologije. Nekaj, kar je ključno pri opisanem konceptu pa je, da je tekom odvijanja celotnega cikla zraven vedno prisotna odgovornost (Graeme 1997, 59).

Slika 5.1: shema prepletanja moči in odgovornosti medijev

Vir: prirejeno po Graeme (1997, 59).

Dejstvo, ki dokazuje, da imajo mediji neizmerno veliko moč, je tudi način s katerim medijske institucije delujejo in njihova ogromna finančna sredstva ter profiti, ki jih sama dejavnost prinaša. V delu *An introduction to media studies* (1997), avtor Graeme opredeli medijsko moč kot potencial za prihodnost, v katerem ima medijski producent veliko moč vplivati na razmišljanje in posledice v družbi. Seveda pa samo dejstvo, da mediji imajo moč še ne pomeni nujno, da to tudi dejansko uporabijo. Za najbolj sigurno lahko jemljemo zgolj dejstvo, da moramo ločevati med tistim, kar je v moči medijev v teoriji, da počno oziroma bi morali početi in tistim, kar dejansko počno ali pa ne počno (Graeme 1997, 1).

Moč medijev, ki se odvija preko institucij pa ločimo na šest različnih segmentov. Medijska moč se lahko namreč kaže preko moči monopola, moči lastništva, vzvodov moči, moči nad proizvodom in ideologijo, moči profesionalizma in kulturnim imperializmom. Segmenti so med sabo ločeni, vsi pa na svoj način implementirajo moč skozi institucionalno tkivo medija.

- Moč monopola: relativno malo institucij kontrolira večji del produkcije vseh svetovnih medijev. To pravzaprav pomeni, da največjih pet podjetij kontrolira med 50 in 90% produkcije in cirkulacije novic. Dotična močna podjetja imajo tudi moč izločiti ostale manjše medijske zasede, razen tistih večjih, bogatejših in posledično vplivnejših. Vplivi, ki jih imajo preko moči monopola tovrstne velike medijske produkcije, so ogromni in nas na koncu pripeljejo do njihove moči, da oblikujejo medijski produkt (novico) in s tem oblikujejo naš pogled na svet. Temu lahko drugače rečemo tudi, da imajo moč nad oblikovanjem idej in ideologij. Marksistični opis njihove vloge pravi, da imajo kontrolo nad kulturno produkcijo. Ta argument implicira mnenje, da tovrstne močne medijske agencije oblikujejo, kaj naša kultura je, kako jo vidimo in kakšne ideje stojijo v njenem ozadju. Primeri tovrstnih agencij so: Agence Press France, Reuters, Associated Press in European Broadcasting Union (Graeme 1997, 1).

Agence Press France (AFP)

Agence Press France je mednarodna medijska agencija s sedežem v Parizu, Franciji. Ustanovljena je bila leta 1944 in predstavlja tretjo največjo medijsko agencijo na svetu, takoj za Associated Press (AP) in Reuters. AFP ima poleg sedeža v Franciji, svoje pisarne tudi v Nikoziji, Montevideu, Hong Kongu in Washingtonu ter 150 drugih državah, razprostenih po vsem svetu. Novice prevaja v francoščino, angleščino, arabščino, portugalsščino, španščino in nemščino (Agence France Press 2017).

Reuters

Reuters je ravno tako mednarodna medijska agencija, katere sedež je v Londonu. Do leta 2008 je bilo podjetje Reuters news formirano delno kot neodvisno podjetje, imenovano Reuters Group. Ukvarjali so se predvsem s finančnimi trgi in podajanjem analiz ter podatkov v povezavi z njimi. Ob združitvi s Thomson Corporation leta 2008 pa je skupina Reuters postala del medijske agencije Thomson Reuters, kjer se ukvarjajo s prenašanjem novic. Poslujejo v več tujih jezikih (Reuters 2017).

Associated Press

Associated Press (AP) je ameriška multinacionalna neprofitna medijska agencija s sedežem v New Yorku. Lastniki AP so pravzaprav ameriška medijska podjetja, ki svoje novice delijo z Associated Press in s tem nekako ustvarjajo tako novinarsko združenje kakor ogromno medijsko središče v ZDA. Večina zaposlenih je vključenih v združenje članov AP in so predstavljeni znotraj skupine The Newspaper Guild, ki deluje pod skupino Communications Workers of America. Samo za predstavbo za kako veliko središče gre: preko AP so bile novice objavljene v 1700 različnih časopisih, na 5000 televizijah in številnih radijskih postajah. Moč, katero jim tovrsten doseg javnosti daje, je zelo velika (Associated Press 2017).

European Broadcasting Union

European Broadcasting Union (EBU) je združenje javnih del medijskih ustanov, ustanovljeno leta 1950. Do leta 2015 je organizacija vključevala 73 aktivnih članov v 56 različnih državah. Večina držav članic Evropske Unije je del te organizacije, zato je EBU del mednarodne medijske regulacije. Skrbi za tako informativni kakor zabavni del medijske produkcije (European Broadcasting Union 2017).

- Moč lastništva: Graeme (1997) v tem delu opozarja, da ne bi smeli biti v dvomih o tej moči. Lastniki časopisov imajo namreč moč pritiskati na urednike, da producirajo novice na način, kakršen lastnikom ustreza. Ta je pogosto odvisen od dogajanja v politiki ali med drugimi elitnimi skupinami. Moč lastništva daje lastnikom možnost vplivati na prezentacijo določenih političnih pogledov preko njihovih časopisov.
- Vzvod moči: mediji so eni izmed vzvodov moči države ali različnih lastnikov. Ta teza se odpre pri Althusserju, kjer so mediji poleg izobraževalnega sistema omenjeni kot eden izmed ideoloških aparatov države. S tem razloži medije kot institucijo, katere delo vpliva na reproduciranje ideologij. Medijska moč je tako videna tudi kot spekter različnih vzvodov, preko katerih se balansirata kontrola in nadzor družbe (Graeme 1997, 60–62).
- Moč nad produkti in ideologijami: generalno gledano moč medijev temelji na premoženju, moči in menedžmentu moči. Ta moč v nadaljevanju postane sila, s katero lahko oblikujejo produkt – v primeru medijev so to novice. V nadaljevanju pa ima sam produkt moč vplivati na ideologije, vrednote in ideje. Te ideje pa imajo moč oblikovati poglede, ki jih javnost oblikuje zoper določene tematike (Graeme 1997, 63).
- Moč profesionalizma: moč, ki je ne gre zanemariti, je sigurno tudi moč profesionalizma, na katero se v imenu potrjevanja kredibilnosti svojega dela lahko zanesejo novinarji. To je ekspertna moč, ki jim jo dajejo posebno oblikovane veščine in tehnologija, ki jim je na voljo. A ravno ta podelitev naziva eksperti in strokovnjaki,

ki se tako rada hitro oprime novinarjev, je tista, ki daje javnosti razlog, da v medije zaupa in od njih glede na moč, ki jim je dana, pričakuje tudi temu primerno odgovornost. Mediji morajo zatorej moč, ki jim je dana zatem, ko se predstavljajo kot strokovnjaki na nekem področju raziskovanja, to smatrati z zelo visoko stopnjo odgovornosti do javnosti. Novinarji se pogosto opravičujejo kot eksperti in strokovnjaki takrat, kadar se jim zastavlja vprašanja o določenih novicah, ki so jih izločili iz svojega poročanja ali pa o določenih tematikah katerim posvečajo večjo pozornost kot drugim. Moč profesionalizma jim pravzaprav v roko polaga odločitev, kaj izločiti in kaj uporabiti v poročanju. O čem govoriti in o čem ne. Čemu posvečati večjo pozornost in kaj popolnoma izključiti iz svojega raziskovalnega polja in posledično iz polja informacij, ki so posredovane javnosti (Graeme 1997, 63).

- Kulturni imperializem: ta fraza se nanaša predvsem na način preko katerega lahko kultura zgradi imperij vsepovsod po svetu preko izvažanja novic. Tako imenovani imperiji so zgrajeni iz idej. Kadar je recimo nek ameriški medij prodan na drugo stran sveta, takrat tista država, ki ga kupi, ne kupi zgolj medija kot takšnega pač pa tudi celotno ideologijo, ki stoji za njim. Te ideologije in misli pa so v skladu z ameriškimi vrednotami, ameriško ideologijo. Po tovrstnih vzvodih pravimo, da imajo mediji veliko moč, tudi nad kulturo (Graeme 1997, 63–64).

Že Gramsci omenja moč dominantnih, elitnih skupin ali drugače rečeno hegemonije, katerih moč je integrirana v zakone, pravila, norme in vrednote (Gramsci 1971). Tudi Foucault v svojih delih išče pomen moči in kje vse v družbi se ta skriva in poudarja, da je moč lahko najdena tudi v majhnih dejanjih vsakdanjega življenja (Foucault 1980). Gramscijeva ideja moči (Gramsci 1971) pa se za razliko od Graemove (Graeme 1997), ki jo razdeli na šest zgoraj naštetih segmentov, razlikuje predvsem v tem, da Gramsci moč išče v hegemoniji. Definicija hegemonije po Gramsciju pa je spodbudila tudi razmislek o sami družbi kot pomembni tkalki idej in norm ter politične sfere. Gramscijeva ideja o gradnji močne civilne družbe namreč sugerira drugačno razmišljanje družbe, večjo odprtost do sprememb in ravno to so izzivi, pred katere je družba postavljena v času tihih in manj tihih vojn, ki se danes odvijajo po svetu (Gramsci 1971).

6 (Ne)odgovornost, ki jo s sabo prinaša moč

Dejavnost medijev temelji na svobodi izražanja, nedotakljivosti in varstvu človekove osebnosti in dostojanstva, na svobodnem pretoku informacij in odprtosti medijev za različna mnenja, prepričanja in za raznolike vsebine, na avtonomnosti urednikov, novinarjev in drugih avtorjev pri ustvarjanju programskih vsebin v skladu s programskimi zasnovami in profesionalnimi kodeksi ter na osebni odgovornosti novinarjev oziroma drugih avtorjev prispevkov in urednikov za posledice njihovega dela (B. Hrvatin 2007).

Zgoraj naveden citat je del slovenskega Zakona o medijih, ki sami odgovornosti medijev ne daje posebne pozornosti v drugačnem smislu, kakor v smislu osebne odgovornosti urednikov ali odgovornosti izdajatelja za izvajanje sprejete programske zasnove. V vseh 68 členih, kar jih znaša Zakon o medijih, odgovornost v relaciji z javnostjo oziroma do same javnosti ni eksplicitno omenjena. Edinokrat, ko se pojem javnosti sploh omeni, je v drugem členu, kjer utemeljuje, da morajo biti uredniško oblikovane vsebine dostopne javnosti. A sama dostopnost informacij, ki jo morajo mediji zagotavljati, ne bi smela biti edina poudarjena odgovornost, ki jo mediji v relaciji do javnosti imajo (B. Hrvatin 2007).

Teorija o socialni odgovornosti medijev pa vidi medije kot tiste, katerih poslanstvo temelji na idealu objektivnosti in na temeljni bazi zavezanosti k odgovornosti, katero dolgujejo javnosti ob svojem delu. Ravno ti pojmi, objektivnost in kredibilnost pa so tisti, ki so v relaciji do javnosti eni izmed pomembnejših pojmov, ki jih moramo nujno povezovati z odgovornostjo (Graeme 1997, 36). Med prvimi predstavniki te teorije so Siebert, Peterson in Schramm, ki se tematike socialne odgovornosti dotaknejo v delu *Four theories of Press* (Peterson in drugi 1963).

Že sam naziv, ki se v angleščini imenuje 'Social responsibility theory' pove, da teorija vključuje tako družbo kakor odgovornost do nje. Teorija medijem sicer dopušča svobodo govora in tiska brez censure, a v zameno zahteva javno poročanje in odgovornost pri izvajanju le – tega. Teorija leži med avtoritativno terijo na eni strani in liberalno teorijo na drugi strani ravno zato, ker na nek način daje občutek popolne svobode, hkrati pa se pričakuje neke vrste nadzor nad poročanjem medijev – vse mora biti podano javnosti. Teorija je v veliki meri pripomogla k dodajanju profesionalizma v medijih in vzpostavljanju visokega nivoja resničnosti in kredibilnosti informacij. S tem so se dvignili standardi novinarstva,

mediji pa so se zavedali svoje zelo pomembne naloge – skrbi za odgovornost, ki jo imajo zoper družbo (Nerone 1995).

‘Javnosti brez medijev in medijev brez javnosti ni. V prvem primeru gre za odgovornost brez moči, v drugem pa za moč brez odgovornosti.’ (B. Hrvatin 2007)

7 Sirski konflikt

Sirija je bila že kdaj v preteklosti smatrana kakor misteriozni del Orienta. Pri tem pa se je dobro vprašati, kaj sploh je Orient in ali lahko nek tako velik del celine popolnoma poenotimo in tretiramo kot enega, homogenega. Gre predvsem bolj za evropsko idejo nekega sveta, znotraj katerega si je vse precej podobno. V realnosti zadeve funkcionirajo nekako drugače. Prvo kar moramo razumeti je dejstvo, da Orient kot takšen, kakršnega si predstavljamo ne obstaja, ampak je produkcija naše ideje in že samo ta nivojskost, ki jo spuščamo na eno samo dimenzijo, preko katere želimo opisati zelo širok spekter med seboj precej različnih držav, nam povzroča velik problem kasnejšnega nerazumevanja kulture – tudi medijem.

Problem osmišljanja Sirije se prične že v času kolonij, saj sta državi kot na primer Velika Britanija in Francija imeli kolonije v Orientu, Amerika pač ne, kar je že prva predpostavka za drugačne, različne izkušnje, poglede na ta del sveta, saj pri Američanih ne gre za direktno izkušnjo. Ravno to pa je eden izmed razlogov, zakaj je ameriška predstava veliko bolj abstraktna, v nekaterih pogledih že nekoliko fiktivna. Zaradi popularnih medijev, ki se spuščajo na nivo rumenega tiska, je tako svet že mnogo pred krizo nekako poenotil ves svet na vzhodu in s tem smatral, da tam vladata zgolj fanatičnost in terorizem, čeravno je milijone ljudi živelo tam povsem normalna, lepa življenja (Said 1978).

Seveda so težki časi, arabska pomlad in kasnejše rezultiranje v vojni pripeljali v to, kar danes poznamo kakor ekstrem. Ekstremna vojna, ekstremna kriza, ekstremno veliko migrantov in nenazadnje tudi ekstremistov. Vprašanje pa je, čigava ideologija se je v tem času bolj ekstremizirala? Sama kultura Sirije je drugačna od naše, a nič bolj kakor je tudi naša drugačna od njihove in ker gre za slabo poznavanje kulture iz naše strani, imamo medije, ki niso dovolj odgovorni, da bi kulturo in jezik dovolj dobro spoznali in tako prihaja do napačnih informacij oziroma njihovih napačnih interpretacij, te pa kasneje rezultirajo v neresnično ali

površno poročanje in takrat nastane med ljudmi panika, ideja, da gre za med sabo zelo različne kulture, ki med seboj ne morejo koeksistirati, pa se prepotencira. Vprašanje, ki bi si ga pri tem moral vsak zastaviti je, kako eden koeksistira z drugim, s spoštovanjem in ne obsojanjem medsebojnih razlik.

Pod to kar smatramo kot Orient spada okrog 250 milijonov ljudi. Seveda se med njimi najde veliko med seboj različnih ljudi, tudi teoriristi, a najdejo se tudi ljudje, ki si samo želijo hoditi v šolo, v službo, se prehranjevati. Sigurno se tam dogaja terorizem, definitivno pa ni to edina stvar, ki se tam dogaja in ki bi nas morala zanimati.

7.1 Posttravmatski sindrom

Sledi del diplomske naloge, ki morda sprva poraja vprašanje, kaj pravzaprav dela pri obravnavi medijev in Sirije. A vendar je to zelo pomemben del, saj se z njim sooča velik del sirskega prebivalstva, njegova aktualnost pa je iz perspektive moje diplomske naloge pomembna predvsem zato, ker obravnavam medije ter njihovo moč in odgovornost. Del odgovornosti medijev pa je tudi osveščanje javnosti o vseh tematikah povezanih z osrednjo temo in ne zgolj z izbranimi vidiki tematike. Zato bi bilo zelo pomembno, da kadar se piše o Siriji in krizi na Bližnjem vzhodu, se na naslovnica pomembnih časopisnih hiš ne pojavljajo zgolj migranti v povezavi s terorizmom, pač pa, da se pogosto srečujemo tudi z naslovi, ki nam dajejo vedeti, kako ti ljudje trpijo na svoji migrantski poti. Seveda mediji objavljajo in tiskajo članke, ki nakazujejo na trpljenje in slabo situacijo v kateri se nahajajo begunci in sama zastopanost poročanja o posttravmatskem sindromu ni edini reprezentativni del odgovornosti medijev, je pa vseeno eden izmed pomembnih. Pomemben je predvsem zato, ker je eden izmed načinov, kako begunci doživljajo posledice vojne. Zato sem se odločila preveriti, v kolikšnem številu se poročanje o tem pojavlja v preučevanih treh časopisih: *Le Monde*, *Die Zeit* in *The Guardian*.

Medicinska definicija posttravmatskega sindroma pravi, da oseba, ki je diagnosticirana s to boleznijo, doživi ekstremni stres oziroma travmatičen dogodek, pri katerem je reagiral z velikim strahom, nemočjo in/ali občutkom groze. Osebi se v nadaljnjem življenju po tem dogodku dogajajo flashbacki, nespečnost, nemirnost, depresija in aneksioznost, tovrstni problemi pa se dogajajo vsaj en mesec (Yehuda 2002).

Na temo posttravmatskega simptoma je bilo izrečenih in napisanih že veliko besed, predvsem ko je bilo tega moč opaziti med žrtvami terorističnega napada 9/11. Seveda so se takrat žrtve opredeljevale kot bolniki, ki trpijo za težko obliko psihične motnje, ki se manifestira v najrazličnejših oblikah, ki ovirajo normalno fizično in psihično stanje človeka. Nas pa je pri listanju člankov z najrazličnejšimi naslovi zanimalo, ali so mediji tako odgovorni in ali svojo moč uporabljajo tudi zato, da ljudi seznanjajo ne samo z dogajanjem v Siriji in povečanim migrantskim tokom pri nas ter kako zelo nevarni so lahko nekateri med prišlimi begunci, pač pa tudi o tem, kako trpijo, koliko jih trpi za posttravmatskim sindromom in kaj pravzaprav ta predstavlja za žrtve. Obravnava tovrstne tematike in člankov s takšnimi naslovi je precej potrebna in dostikrat je samoumevno, da bom našli tudi takšne članke ter, da se ne bodo pojavljali v preveč disproporcionalnem številu v primerjavi z ostalimi članki. Pomembno se mi je namreč zdelo, da kadar se govori o tako pomembnih in kompleksnih tematikah, mediji opozarjajo tudi na tiste šibkejšje. Ugotovitve predstavim v nadaljevanju.

8 Kritična analiza diskurza

Kritična analiza diskurza je odlična izbira za raziskavo jezika, ki ga pri svojem delu izbirajo mediji. Primerna je za bolj kritične bralce in uporabnike jezika, preko nje pa lahko v nadaljevanju izpeljemo kritično analizo samega diskurza, ki ga novinarji vzpostavljajo. Novinarski diskurz je pomembno smatrati kot diskurz z zelo specifičnimi tekstualnimi karakteristikami. Med analizo produktov, ki jih proizvedejo mediji pa moramo vedno obdržati v misli pomembnost in efekt, ki ga imajo na delo novinarjev trenutne demokratične politike ter socialne in družbene vrednote, ki se ob tem vzpostavljajo. Konstrukcija novic je namreč velikokrat povezana z akcijami in mnenji pomembnih in močnih elitnih skupin. Vse to skupaj pa so ključni vidiki, ki jih moramo vzeti v zakup, kadar analiziramo medije. Kritična analiza diskurza ali angleško critical discourse analysis je teorija o tem, kako posamezniki in institucije uporabljajo jezik, s čimer posledično ustvarjajo nek prostor v družbi. Prostor nabit z vrednotami, ideologijami in specifičnimi pogledi na svet. Ravno zato se ljudje, ki se ukvarjajo s kritično analizo diskurza, fokusirajo v družbene probleme, vlogo diskurza v produkciji in reprodukciji zlorabe moči ali dominacije. Kritična analiza namreč poudarja, da je potrebna analiza tistih, ki najbolj trpijo na eni strani in analiza tistih, ki imajo največjo moč pri vplivu na družbeno atmosfero, na drugi strani. Drugače rečeno, potrebna je analiza tistih, ki zaradi okoliščin v družbi trpijo probleme in tistih, ki imajo moč te probleme

rešiti in so pogosto za njih tudi odgovorni. Kritična analiza diskurza na takšen način zavzema moralno in politično pozicijo z zakupom na problem, ki je analiziran (E. Richardson 2007).

John E. Richardson v svojem delu *Analysing newspapers* (2007) poudarja, da bi morala biti kritična analiza diskurza osredotočena na tri nivoje: materialno realnost družbe na splošno, prakse novinarstva in na karakteristike in funkcije novinarskega jezika bolj specifično. Hkrati poudarja tudi pogled na družbo, pri tem opozarja na kapitalizem, ki je zajel že večinski del sveta. Za tega pa pravi, da je različne dele sveta prizadel na različne načine. Za primer navaja, da kadar vzamemo celotno svetovno populacijo in želimo vzeti neko povprečje človeške rase, to po vsej verjetnosti ne bo predstavljal nek bel Evropejec srednjih let, zato ker večina ljudi na svetu živi v razmerah bolj podobnim razmeram v neki vasi iz centralne Tanzanije kakor pa v Manchesteru ali na Dunaju, čeprav so vsi ti kraji pod vplivom kapitalizma. Stanje v takšni družbi pa avtor imenuje totalni kapitalizem.

Uspešni in zelo brani svetovni mediji, ki se tiskajo v enormnih količinah in dosegajo nepredstavljive številke bralcev, prinašajo tudi ogromne profite medijskim hišam. Kritična analiza diskurza je zato tudi prijem, ki prikaže, kako se z uporabo jezika in diskurza, ki ga mediji preko časopisov tvorijo, producira med drugim tudi neenakost, v primeru moje diplomske naloge, v povezavi s sirskim konfliktom pa lahko rečemo, da tudi rasizem in marsikatera druga oblika nestrpnosti.

Kadar se poskušamo analize medijev lotiti preko kritične analize diskurza, je dobro, da si v začetku zastavimo sicer zelo temeljno vprašanje: kaj oziroma zakaj so sploh mediji? Mediji so namreč po marsikateri definiciji obravnavani kakor del zabavne industrije, to pa je zelo simplističen in poenostavljen pogled na novinarstvo. Kako naj bi namreč novinarstvo predstavljalo del zabavne industrije, ko pa se poroča tudi o zelo kompleksnih in občutljivih temah kakor so vojne – kako naj bi to predstavljalo na kakršenkoli način del zabave. Posledično nas lahko tudi zanima, zakaj bi si torej vlade tako zelo prizadevale voditi takšen nadzor nad mediji, če so ti zgolj del zabavne industrije? Verjetno ravno zato, ker pravzaprav niso. Gre za institucijo z veliko večjo močjo, kot je zgolj zabavati ljudi in industrijo z veliko večjo odgovornostjo, kot zgolj biti dovolj zabaven (E. Richardson 2007).

Mediji imajo na razpolago tudi enega izmed zelo močnih prijemov in ta je propaganda. Že v preteklosti so Britanci ugotovili, da se lahko s pravo propagando marsikaj doseže in to izkoristili, da so Američane prepričali za vstop v vojno. Chomsky (1990) v svojem delu *Manufacturing Consent* navaja, da so ameriški množični mediji zelo učinkovit in močan ideološki inštrument in da so hkrati tudi nosilci sistemske propagande in predstavljajo propagandni model vršen preko komunikacije z javnostjo (Chomsky in Herman 1990).

8.1 Primer analiziranja poročanja preko kritične analize diskurza

V nadaljevanju sledi primer poročanja o določenem dogodku, ki je analiziran preko kritične analize diskurza. Primer izhaja iz knjige avtorja Johna E. Richardsona, z naslovom *Analysing newspapers* (2007), sama pa sem poiskala dejanski primer.

1. Zgodilo se je nasilje.
2. Prisotni v incidentu so med drugim tudi pripadniki islamske verske skupnosti (a zgolj nekateri izmed prisotnih).

Teza, ki jo lahko bralec povzame: *Do nasilja je prišlo, ker so muslimani nasilni.*

Takšne in podobne interpretacije že iz samih naslovov člankov so zelo pogoste, hkrati pa tudi širijo strah in nezaupanje v celotno populacijo islamske skupnosti. Kohezija stavkov je na tej točki zelo velikega pomena, saj včasih zelo pomembno vlogo igra že samo to, kako so stavki med seboj povezani. Povezovanje med določeno skupino ljudi in navezovanje te na vse ljudi, ki počno tovrstna dejanja (teroristične napade) – to je nekaj, za kar ne moremo reči, da je zgolj poenostavljeno, ampak gre za namensko na takšen način zasnovane stavke. Zelo pogosto se zgodi, da tudi kadar v nadaljevanju osebo vprašamo, kakšna je povezava med določeno lastnostjo, ki opisuje storilca dejanja in hkrati še zelo široko skupino drugih med sabo sicer popolnoma različnih ljudi ter storjenim dejanjem samim, ti odgovorijo, da ne vedo, a da se zdi, da pač nekakšna povezava mora biti, saj so v vseh člankih na naslovnica. V nadaljevanju sledijo primeri takšnih naslovnih (E. Richardson 2007).

Primer iz časopisa *The guardian*:

- Terrorist attacks by violent jihadis in the US since 9/11 (Khomami, 2015).

Komentar: Članek v naslovu naredi navezavo med islamsko vero in povišano stopnjo terorističnih napadov.

- Younes Abouyaaqoub, a 22-year-old Moroccan national, is at the centre of the investigation, with police also looking for a white Renault Kangoo (Gayle 2017).

Komentar: V naslovu je poudarjena nacionalna pripadnost morebitnega napadalca. Seveda se izpostavljanje nacionalne pripadnosti pojavlja tudi v povsem drugačnih člankih in novicah, a le da v situacijah kakršne so vojna stanja, je to le toliko bolj občutljivo izpostavljanje, kakor na primer v nekem poročanju o manj resni, zabavni temi.

Kritična analiza diskurza se pravzaprav razvije iz analize tega kaj pišejo časopisi v analizo tega kako pišejo časopisi. Pri tem veliko pripomorejo kritični lingvisti, ki vidijo kako določene strukture diskurza vplivajo na izgradnjo družbene realnosti. Včasih pride do zelo velikih napak že takrat, kadar mediji vzamejo v analizo neko občutljivo situacijo, ki se je zgodila in prično zadeve, trditve ali določene osebe, skupine oseb in verske skupnosti jemati izven konteksta (E. Richardson 2007).

9 Analiza o izbranih medijih

Mediji, o katerih bo potekala analiza v nadaljevanju, so zelo specifični, saj predstavljajo bolj brane časopise, katerim se priznavata tradicija in svojevrsten ugled. Razlog, zakaj sem si izbrala ravno nemški časopis *Die Zeit*, francoski *Le monde* in angleški *The Guardian* je predvsem v tem, da gre za časopise, ki prihajajo iz držav, ki so v zadnjem obdobju zelo povezane z dogajanjem v Siriji oziroma bolje rečeno, s posledicami, ki se odvijajo zaradi dogajanja v Siriji.

Poleg tega gre, kot sem že prej omenila, za časopise, ki so zelo brani in dosegajo zelo velik krog različnih ljudi. Vse to skupaj pa pomeni, da imajo ti mediji tudi zelo veliko moč in kakor že prej omenjeno, gre za različne vrste moči. Tem trem medijem je skupna predvsem

moč profesionalizma, pri čemer to, da na primer časopis *Le Monde* kot je znano, pišejo strokovnjaki oziroma različni ljudje s profili visokih izobražencev, daje temu mediju še toliko večjo moč, saj ga bralci avtomatsko dojemajo kakor bolj kredibilno čtivo.

9.1 Die Zeit

Časopis *Die Zeit* je nemški nacionalni tedenski časopis, izdan v Hamburgu in severni Nemčiji. Prvi časopis *Die Zeit* je bil tiskan v Hamburgu leta 1946. Pomembna imena v začetku razvoja časopisa so bila Gerd Bucerius, Lovis H. Lorenz, Richard Tüngel in Ewald Schmidt di Simoni. Produkcijska hiša, Zeitverlag Gerd Bucerius v Hamburgu je v lasti Georg von Holtzbrinck Publishing Group in Dieter von Holtzbrinck Media (Die Zeit 2017).

Časopis izhaja tedensko, vsak četrtek. Politična smer časopisa je centralistična in liberalna, balansirati skuša nekje med desnico in levico. Časopis *Die Zeit* pogosto objavlja tudi eseje ter članke strokovnjakov različnih področij, kjer ti ne podajajo zgolj nekih objektivnih znanj pač pa tudi svoje, strokovne poglede na temo (Die Zeit 2017).

Sama cirkulacija časopisa je leta 1993 znašala 500 000 kopij. S tem dosegajo okrog 2 milijona bralcev in so tako najbolj bran nemški tedenski časopis. V prvi četrtini leta 2013 so natisnili 520 000 kopij. Časopis je natisnjen v nemškem jeziku, na spletnem portalu pa je možno najdti tudi angleške verzije člankov (Die Zeit 2017).

9.2 Le Monde

Le Monde je eden izmed bolj poznanih francoskih časopisov, hkrati pa je tudi imetnik zelo visokega ugleda med svetovnimi mediji. Predstavlja dnevni popoldanski časnik, njegovo prvo tiskanje pa sega v leto 1944. Njegova povprečna cirkulacija je 323,039 kopij na izvod (podatek za leto 2009), pri tem jih je 40 000 prodanih izven Francije. Od leta 1995 dalje ima tudi svojo spletno stran, kjer ga je možno brati tudi v angleščini, kar ga dela enega izmed najlažje in posledično najboljše bran francoski časopis izven Francije (Le Monde 2002).

V primerjavi z ostalimi časopisi, na primer *New York Times*, je *Le Monde* že od nekdaj, za razliko od njih, ponujal strokovne analize in mnenja. Sama medijska hiša *Le Monde* naj bi si kot cilj že od nekdaj zastavljala bolj kot 100 % pokrivanje vseh novic, to, da zagotavlja dobro premišljene in strokovno podkrepljene interpretacije dogodkov. V poslanstvu podjetja si prizadevajo za ločevanje dejstev od mnenj (Le Monde 2002).

9.3 The Guardian

The Guardian je britanski dnevni časopis, med leti 1821 in 1959 poznan tudi kot *The Manchester Guardian*. Spada v skupino Guardian Media Group, poleg *The Observer* in *The Guardian Weekly* časopisov. Časopis se poskuša držati liberalnih okvirjev. Časopisova internetna različica je bila v oktobru 2014 peti najbolj bran medij na svetu z okrog 42,6 milijoni bralcev (The Guardian 2017).

10 Analiza člankov

Za analiziranje člankov v aktualnih treh medijih: *The Guardian*, *Le Monde* in *Die Zeit*, sem se odločila osredotočiti na begunce. Moje raziskovalno vprašanje se je glasilo, ali so mediji dovolj odgovorni, da enakovredno pišejo oziroma poskušajo pokrivati čim več različnih tematik, povezanih z begunci. Konkretno me je zanimalo, koliko člankov je bilo v časovnem obdobju zadnjega leta napisanih na temo tega, da se begunci soočajo s posttravmatskim sindromom in koliko je bilo napisanih člankov povezanih z begunci in drugimi temami. Smotno in hkrati odgovorno se namreč zdi, da kadar se piše o neki tematiki, se poskusi ljudi seznaniti s čim več različnimi vidiki izbrane teme. Seveda samo poročanje o posttravmatskem sindromu ni edini reprezentativni element za odgovornost medijev, je pa lahko eden izmed sicer mnogih pokazateljev, koliko mediji pokrivajo psihične posledice vojne v Siriji.

10.1 Begunci in Sirija

1. Niz iskanja: v prvem nizu iskanja sem se odločila analizirati naslove člankov. Za naslove člankov sem se odločila zato, ker so izredno pomembnega pomena pri tiskanih medijih. So namreč tisto, kar ljudje najprej preberejo, torej prva interakcija z mediji in hkrati tudi tista, ki si jo najbolj zapomnijo. Naslov članka pogosto tudi odloča o tem ali se bralec odloči za nadaljno branje ali ne. Zato se mediji pogosto zelo trudijo z naslovi privabiti bralce k branju. Posledično delajo naslove zelo šokantne, velikokrat bralec po primarnem branju naslova dobi občutek, da gre za drugačno/veliko hujšo situacijo, kakor je predstavljena v nadaljnjem branju članka. Mene je pri sami analizi konkretno zanimalo, koliko je bilo v zadnjem letu napisanih člankov, ki v naslovu vključujejo zadetka begunci (nemško: die Fluechtlinge, francosko: les réfugiés) in Sirija (nemško: Syrien, francosko: Syrie). Rezultati sledijo v Tabeli 10.1 v nadaljevanju.

Tabela 10.1: Begunci in Sirija

	Die Zeit	Le Monde
Število člankov napisanih v zadnjem letu, ki v naslovu vključujejo zadetka 'BEGUNCI' in 'SIRIJA'	3224	2250

Vir: Prirejeno po Die Zeit (2017) in Le Monde (2017).

Sklepamo lahko, da je na temo povezano z Begunci in Sirijo bilo v zadnjem letu pri teh dveh izbranih časopisih v skupnem seštevku 5474 člankov. Novinarji časopisa *Die Zeit* so jih napisali kar nekaj več kakor novinarji *Le Monde*, kar bi morda pojasnilo dejstvo, da so se bolj direktno soočali s samimi migracijami kakor novinarji časopisa *Le Monde*.

10.2 Begunci, posttravmatski sindrom in Sirija

2. Niz iskanja: v drugem nizu iskanja sem se odločila pod drobnogled vzeti, koliko člankov se je v zadnjem letu pojavilo z naslovi, ki vključujejo begunce, posttravmatski sindrom in Sirijo. Pri iskalniku nemškega časopisa *Die Zeit* sem za zadetke uporabila besedi 'die Fluechtlinge', kar pomeni 'begunci', 'posttraumatische Belastungsstörung' kar pomeni 'posttravmatska motnja' in Syrien, slovensko Sirija. Pri Francozih sem za bolj primerljivo analizo z nemškimi članki uporabila zgolj zadetek 'post-traumatique', slovensko 'posttravmatsko', ker mi v kombinaciji z istimi zadetki, kot sem jih uporabila pri nemškem časopisu, ni našlo niti enega članka. Rezultati sledijo v Tabeli 10.2 v nadaljevanju.

Tabela 10.2: Begunci ali Sirija ali posttravmatska motnja

	Die Zeit	Le Monde
Število člankov napisanih v zadnjem letu, ki v naslovu vključujejo zadetke 'BEGUNCI' ali 'SIRIJA' ali 'POSTTRAUMATSKA MOTNJA'	9	3

Vir: Prirejeno po Die Zeit (2017) in Le Monde (2017).

Iz dobljenih rezultatov lahko smatramo, da sta oba medija napisala manj člankov o beguncih v povezavi z posttravmatskim sindromom, kakor člankov o beguncih v povezavi z drugimi tematikami. Pokrivanje vsebine o posttravmatskem sindromu pri dotičnih dveh medijih torej ni bilo enakovredno zastopano kakor druge tematike, povezane z begunci.

11 Analiza intervjuja

Za pogovor na temo naslova diplomske naloge sem se odločila govoriti z neodvisnim novinarjem, sodelavcem radia Študent in *Mladine* ter nekdanjim poročevalcem RTV Slovenija za Bližnji vzhod, g. Erikom Valenčičem. Irak je prvič obiskal leta 2003 in od takrat dalje je kot vojni poročevalec in novinar obiskal Sirijo, Palestino, Egipt, Libijo, Sudan, Afganistan. Zanj sem se odločila, ker sem vedela, da mi kot vojni novinar specializiran za Bližnji vzhod, lahko ponudi informacije aktualne za vsa odprta vprašanja diplomske naloge. Celotna vsebina tega poglavja je povzetek Priloge A: Intervju.

Pogovor z intervjuvancem se je tako nanašal v glavnem na medije, seveda pa sva nekaj besed namenila tudi sirskemu konfliktu. Intervjuvani je samo odgovornost medijev označil kot tisto, ki nam da kar se da resnično sliko in kar se da celovito sliko dogajanja v svetu, konkretno še posebej, ko govorimo o tako zapletenih konfliktih, kot je državljanska vojna v Siriji, ki se je stopila skupaj z državljansko vojno v Iraku. Situacijo na Bližnjem vzhodu interpretira kot kaos, ki ga je težko razumeti. Hkrati tudi poudari, da težja kot je naloga, večja je odgovornost medijev, oziroma bi morala biti odgovornost medijev – da se tem zadevam posvetijo in razložijo ljudem nestanovitnost tega sveta.

Intervjuvanec verjame, da mediji svoje naloge ne opravljajo odgovorno. Kot primer neodgovornosti navede primere o tako imenovanih 'pozabljenih vojnah', pri čemer se vpraša, kdo je pravzaprav tisti, ki je pozabil na vojne kot je vojna v Jemnu ali pa Ukrajini. Ironično smatra dejstvo, da je tudi Sirija še do ne pred kratkim bila smatrana kot pozabljena vojna. To pa je trajalo vse dokler na naša vrata niso potrkali figurativno rečeno milijoni beguncev. Takrat pa je naša južna meja postala predstavljena kot konfliktna cona, kot neka cona velike tragedije. A vendar, vojna ostaja tam, kjer je vedno bila, to je Sirija, to je Irak. Kot precej neodgovorno smatra tudi delo največjih globalnih množičnih medijev, da uporabljajo videoposnetke in videomaterial Islamske države. S tem so absolutno prispevali k temu, da so propagando Islamske države razširili po celem svetu. Propaganda Islamske države pa temelji na ustrahovanju in to so ji (Islamski državi) mediji pomagali razširiti okrog in okrog.

Medije kakor so *The Guardian*, *Le Monde*, *Die Zeit* smatra kot vplivne medije, ki temeljijo na prestižu. Njihov prestiž je zgrajen na desetletjih produciranja resnično najboljših novinarjev, ki jih imamo na svetu. Mnogi med njimi so Pulitzerjevi nagrajenci, pravzaprav jih je največ iz tovrstnih medijev. Za moč, ki jo ti mediji imajo, pa pravi, da je relativna stvar. Intervjuvanec opaža neko nezdravo tekmovanje s tabloidi, z rumenimi časopisi in časopisi na splošno, ki nimajo neke analitične teže v tem tekmovanju. To pa jim jemlje fokus iz dejansko zelo, zelo resnih stvari. Obstajajo vojne o katerih izvemo šele, ko pridejo na plano neke nove številke o žrtvah. Še vedno pa ne vemo dejansko, kaj se v tej vojni dogaja in kakšne vse so posledice te vojne.

Glede vzajemnega balansiranja moči in odgovornosti intervjuvanec meni, da se mediji zavedajo svoje odgovornosti, ampak bolj kot raste moč, manjšo odgovornost smatrajo, da imajo do javnosti. Moč medijev se kaže tudi v tem, da sodelujejo pri histerizaciji javnosti na Zahodu. In to je velika moč, velik del javnosti lahko pahne v histerijo. To je ta moč medijev, da ko pahnejo del populacije kompletno v histerijo, se le - ta potem odraža v temu, da se del te javnosti obrne k skrajni desnici.

Situacijo v Siriji pa intervjuvanec kot strokovnjak tudi na področju Bližnjega vzhoda začne s problemom med Šiiti in Suniti. Po prvih demokratičnih volitvah v Iraku zmaga pade na stran Šiitov in od tam naprej se nemirom ne vidi ne konca, ne kraja. Bližnji vzhod je takšen: ima 64 polj – to je ta šahovnica 64 polj, s tem ima vsako polje še svojih 64 polj.

12 Sklep

V začetku diplomske naloge smo si zadali cilj predvsem ugotoviti, ali so mediji pri vsej moči, ki jim je že v sami osnovi dana, tudi dovolj odgovoren producent novic, ki jih producirajo z namenom informiranja javnosti. V raziskovalnem vprašanju sem se predvsem vprašala, ali so mediji dovolj odgovorni, v smislu, da kadar prihaja do tako pomembnega poročanja kakor je kriza v Siriji, se oni trudijo o tem poročati čim bolj raznoliko in tematiko pokrivati v vseh področjih – begunstva v primeru te študije primera. Iz družboslovnega intervjuja s strokovnjakom na področju medijev in Bližnjega vzhoda sem dobila splošen vtis, da temu ni vedno tako. Obstajajo sicer zelo kvalitetni mediji, ki se jih drži dolgoletna tradicija statusa visoke mere kredibilnosti in profesionalnosti zaposlenih, a vendar se tudi ti včasih odmikajo v neko sfero tekmovanja z drugimi, morda lažje berljivimi, a posledično manj natančnimi in odgovornimi mediji.

Tekom študije je bilo mogoče ugotoviti, da je moč lahko definirana na več različnih načinov, da jo po Graemu lahko razdelimo na šest različnih segmentov (Graeme 1997), po Gramsciju pa se osredotočimo na hegemonijo (Gramsci 1971). Posttravmatski sindrom je seveda zgolj ena izmed mnogih psihičnih posledic in nasplošno bolezenskih stanj za katerimi trpijo žrtve vojn. Sama sem ga naključno izbrala kot študijo primera preko katerega sem ugotovila, da so bili pri časopisih *Die Zeit* in *Le Monde* v večjem številu zastopani članki z drugimi vsebinami, kakor članki na temo posttravmatskega sindroma, ki je sicer pomemben vidik begunstva.

Kriza v Siriji ni nekaj, kar bi mediji lahko v celoti rešili sami. Vsekakor pa lahko z močjo, ki jim je dana in odgovornostjo poskrbijo, da se naslovi ne oblikujejo po principu enoličnih kriterijev, kaj bo javnost hitreje pritegnilo k branju, pač pa s kriterijem, kaj bo pripomoglo k splošnemu dobremu razumevanju dogajanja okoli nas – zato da bo družba, v teh kompleksnih in za marsikoga zelo težkih časih, bolj zdrava in življenju prijazna.

13 Literatura

1. Agence France Press. 2017. *AFP in dates*. Dostopno prek: <https://www.afp.com/en/agency/afp-dates> (18. julij 2017).
2. Associated Press. 2017. *About us*. Dostopno prek: <https://www.ap.org/about/> (19. julij 2017).
3. B. Hrvatin, Sandra. 2007. *Moč brez odgovornosti ali odgovornost brez moči?* Dostopno prek: http://www.irdo.si/skupni-cd/cdji/cd-irdo-2007/images/referati/sandra_basic.pdf (15. julij 2017).
4. Briggs, Asa in Peter Burke. 2005. *Socialna zgodovina medijev: Od Gutenberga do interneta*. Ljubljana: Založba Sophia.
5. Chomsky, Noam in Edward S. Herman. 1990. *Manufacturing consent: The political economy of the Mass Media*. New York: Pantheon Books.
6. Die Zeit. 2017. *Die Zeit Verlagsgruppe*. Dostopno prek: <http://www.zeit-verlagsgruppe.de> (24. julij 2017).
7. *Dnevnik*. 2004. Kakšna je vloga medijev v Sloveniji?, 26. oktober. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/99414> (20. julij 2017).
8. Ethel, M. Albert. 1972. Culture patterning of speech behavior in Burundi. V *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication*, ur. J.J. Gumperz in D. Hymes, 72–105. New York: Holt, Reinhart & Winston.
9. E. Richardson, John. 2007. *Analysing newspapers: An approach from critical discourse analysis*. London: Palgrave Macmillan.
10. European Broadcasting Union. 2017. *About us*. Dostopno prek: <https://www.ebu.ch/about> (20. julij 2017).

11. Foucault, Michel. 1980. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings*. New York: Pantheon.
12. Gayle, Damien. 2017. Hunt continues for driver of van in Barcelona attack. *The Guardian*, 19. avgust. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/19/barcelona-attack-hunt-continues-for-driver-of-van-younes-abouyaaqoub-renault-kangoo> (24. julij 2017).
13. Graeme, Burton. 1997. *An introduction to media studies: More than meets the eye*. London: Arnold.
14. Gramsci, Antonio. 1971. *Selections from Prison Notebooks*. London: Lawrence and Wishart.
15. Huston, Marsha in Cheris Kramarae. 1991. Discourse and society: Women Speaking from Silence. *Sage journals* 2 (4): 387–399.
16. J, Nerone. 1995. *Social Responsibility Theory*. Illinois: University of Illinois Press.
17. Khomami, Nadia. 2015. Terrorist attacks by violent jihadis in the US since 9/11. *The Guardian*, 5. december. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/us-news/2015/dec/05/terrorist-attacks-by-islamists-in-the-us-since-911> (23. julij 2017).
18. Le Monde. 2002. *Qui sommes – nous?*. Dostopno prek: http://www.lemonde.fr/qui-sommes-nous/article/2002/02/05/le-monde_261404_3386.html (24. julij 2017).
19. McLellan, D. 1986. *Ideology*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
20. Peterson, Theodore, Wilbur Schramm in Fred S. Siebert. 1963. *Four theories of the Press: The authoritarian, libertarian, social responsibility and soviet communist concepts of what the press should be and do*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
21. Reuters. 2017. *About us: Overview*. Dostopno prek: <https://agency.reuters>.

com/en/about-us.html (19. julij 2017).

22. The Guardian. 2017. *About us*. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/info/about-guardian-us> (25. julij 2017).

23. Yehuda, Rachel. 2002. Post-Traumatic Stress Disorder. *The New England Journal of Medicine* 346: 108–114.

24. Valenčič, Erik. 2017. Intervju z avtorico. Ljubljana, 28 avgust.

25. W. Said, Edward. 1978. *Orientalism*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.

PRILOGA A: INTERVJU

Za pogovor na temo naslova diplomske naloge sem se odločila govoriti z neodvisnim novinarjem, sodelavcem radia Študent in Mladine ter nekdanjim poročevalcem RTV Slovenija za Bližnji vzhod, G. Erikom Valenčičem. Irak je prvič obiskal leta 2003 in od takrat dalje je kot vojni poročevalec in novinar obiskal Sirijo, Palestino, Egipt, Libijo, Sudan, Afganistan. Kot vojni novinar je spoznal marsikatero plat vojne in ugotovil, da se vojne ponavljajo, za sabo pa venomer puščajo žrtve med katerimi so civilisti, otroci in ostali ljudje, ki so ujeti v svet nasilja in zla.

Edita: Sklop prvih vprašanj se nanaša na medije. Jaz namreč pišem o tej relaciji mediji – moč medijev na eni strani in na drugi strani o odgovornosti medijev. Kako bi vi rekli, da mediji balansirajo odgovornost skozi to moč, ki jo imajo, skozi samo delo? Kako vi razumete pojem odgovornosti pri medijih in ali smatrate da so ti odgovorni pri svojem delu?

Erik: Zelo, zelo na splošno ali v navezavi na Sirijo oziroma bližnji vzhod?

Edita: Probajva se osredotočiti kar na Sirijo in na podobne dogodke po svetu, vojna stanja.

Erik: Odgovornost medijev je ta, da nam podajajo kar se da resnično sliko in kar se da celovito sliko dogajanja v svetu, konkretno še posebej, ko govorimo o tako zapletenih konfliktih, kot je državljanska vojna v Siriji, ki se je stopila skupaj z državljansko vojno v Iraku. Skratka tukaj je kaos, ki ga je seveda zelo težko razumeti, ampak težja kot je naloga, večja je odgovornost medijev, oziroma bi morala biti odgovornost medijev, da se tem zadevam posvetijo in razložijo ljudem nestanovitnost tega sveta. Jaz verjamem, da mediji svoje naloge tu ne opravljajo odgovorno. Tukaj je ogromno primerov, ampak enostavno o dogodkih v Siriji se ne poroča analitično. Vemo, da ima večjo moč televizija, in prav na tem primeru opažam, da tudi v tisku samemu so redke resne analize dogajanja, zakaj prihaja do teh konfliktov, zakaj so ti konflikti tako krvavi, razširjeni. Opažam, da so na televiziji absolutno katastrofalni mediji. Pozabijo tudi poročati o določenih vojnah. Gredo celo tako daleč, in to vidim kot ironijo, oziroma paradoks, da nekatere vojne imenujejo preprosto 'pozabljena vojna' in to jih imenujejo tisti, ki so na te vojne pozabili. Ukrajino imenujejo pozabljena vojna, ravno tako Jemen in tako dalje. Ne pozabimo, da je bila tudi Sirija

pozabljena vojna, dokler seveda na naša vrata niso potrkali figurativno rečeno milijoni beguncev. Takrat je bila naša južna meja predstavljena kot konfliktna cona, kot neka cona velike tragedije, oziroma ne vem kaj, ampak ni res. Ostaja tam, kjer je vedno bila, to je Sirija, Irak. Jaz opažam, da so medijske zgodbe zelo, zelo površne, vsekakor ne analitične in končni dokaz je pravzaprav v sami javnosti oziroma kolikor javnost uspe razumeti, kaj se tam dol dogaja. In če imamo tukaj ogromen del javnosti, ki se sprašuje od kje beguncem pametni telefoni, to pove, da javnost ne pozna teh držav sploh, ne pozna teh družb, ne razume niti konflikta, odgovornost seveda tukaj leži na medijih, absolutno. Omenil bi samo še eno stvar, pa upam, da odgovorjam na več vprašanj ... ena od najbolj neverjetnih stvari, negativno mišljeno neverjetnih stvari, ki sem jih zaznal prek dela tudi na javni televiziji, je bila pripravljenost največjih globalnih množičnih medijev, da uporabljajo videoposnetke, videomaterial Islamske države. S tem so absolutno prispevali k temu, da so propagando islamske države razširili po celem svetu. Propaganda islamske države pa temelji na ustrahovanju. To poznam iz terena, to so počeli na različne načine tam že vrsto let, da jim je pa uspel ta skok v svetovno ospredje, je pa pravzaprav nekaj kar je zelo, zelo velik zdrs množičnih medijev. Tudi če so ti posnetki bili opravičevani oziroma njihov prikaz kot šokantno in ne vem kaj, so pravzaprav počeli ravno to, kar je Islamska država od njih hotela.

Edita: Super, hvala. Jaz delam analizo konkretno samo tiskanih medijev in tudi med njimi Le Monde, Die Zeit in The Guardian. Te tri sem si izbrala, ti sami sebe smatrajo kot neke medije, ki jih pišejo strokovnjaki in tudi kot, da se jim ne gre za čim večjo pokritost novic ampak za kvaliteto novic, da so tu narejene analize, da te analize delajo analitiki. Pa bi se lahko strinjali s tem?

Erik: Jaz pravim, da absolutno, zato ker The Guardian od naštetih časopisov najbolj poznam, ga tudi redno spremljam, spremljam tudi The Independent in tako dalje, in človek pri njih opazi, oziroma bralec/ bralka, pa tudi mi drugi novinarji in tako dalje opazimo neko kontinuiteto, da jo poizkušajo nuditi. Vsaj The Guardian – da se na njih osredotočim – poskušajo nuditi kar se da dobre analize obstoječega stanja na Bližnjem vzhodu, ravno to, kar mi je ... ne všeč, to bi tako ali tako morala biti naloga medijev, je to, da, recimo The Guardian nastopa s pozicije, ki je tudi zelo kritično do Zahoda, do vpletenosti Zahoda, do soodgovornosti Zahoda za nastalo krizo na Bližnjem vzhodu. Razkrivajo stvari in komentirajo s praviimi zadevami to našo vpletenost in soodgovornost, opozarjajo na to ampak je potem seveda vprašanje, kolikšen je domet tega medija in tiskani mediji v zadnjih letih, od

finančne krize naprej, ko krčijo prostor, krčijo uredništva, dopisništva itd., se krči tudi njihov domet. Bi pa za The Guardian in Le Mond, ki ga tudi malo poznam in seveda Die Zeit, trdil, da so to mediji, ki sodijo in predstavljajo še tisto pravo novinarstvo, oziroma odgovorno plat novinarstva. Poanta resnih analiz, ki jih najdemo v medijih, ki si jih našteja, je da je to odgovorno novinarstvo. Tudi ta kritičnost, torej razkrivanje naše soodgovornosti in sovpletenosti Zahoda v morijo v Siriji, Iraku in tako dalje, oni igrajo pomembno vlogo tukaj, vendar se je potrebno zavedati hkrati, da plavajo proti zelo, zelo deročemu toku poplave novic, ki enostavno, to je to ker se navezuje na vprašanje o dometu, ali jim uspe te zgodbe, te resne analize, ali imajo ljudje sploh še dovolj koncentracije, da to požirajo, da to analitično spremljajo, da si zapomnejo neke stvari v končni fazi. Vprašanje je, če jim uspeva pri tej njihovi nalogi.

Edita: Mogoče je tudi problem teh medijev, ki so že malo bolj analitični, da so tudi težje berljivi in avtomatsko v tem aspektu dosti bralcev odpade, če zahteva neko znanje, ozadje znanja že, da lahko bereš takšne novice?

Erik: Absolutno, s tem se strinjam, da.

Edita: Kako pa bi opredelili moč medijev, in ali je ta moč velika?

Erik: Teh treh, ali nasplošno?

Edita: Takšnih, kot so ti trije. Jaz bi se kar cel intervju pogovarjala o tovrstnih medijih.

Erik: O tovrstnih torej. Definitivno so to vplivni mediji, ki temeljijo na prestižu. Jaz se ne strinjam s politiko New York Times-a, Washington Post-a in tako naprej, ampak moram priznati, da nekatere stvari delajo dobro. The Guardian, The Independent, Die Zeit, Spiegel, Le Monde, Le Monde Diplomatique; tovrstni mediji so pravzaprav prestižni. Njihov prestiž je zgrajen na desetletjih res produciranja najboljših novinarjev, ki jih imamo na svetu. Če gremo pogledati kdo so Pulitzerjevi nagrajenci, največ jih je iz tovrstnih medijev. Njihova moč, to je pa relativna stvar. Jaz verjamem, da imajo moč, definitivno imajo moč. Vprašanje je pa ali mediji samo odslikavajo stanje družbe v kateri smo in Twitter nas je navadil na 140 znakov. Jaz vidim, da se je tudi The Guardian ujel v to zanko, zadnje čase, tudi ti najbolj resni mediji, ki slonijo na resnih analizah, na to, da se gre na teren in iz terena, se poroča, oziroma da se

tam najame kvalitetne ljudi, ki potem delajo naloge, recimo ljudje iz Sirije, Iraka itd. Kljub temu jaz vidim, da so se tudi oni ujeli v te zanke in zadnje čase vedno bolj in bolj poročajo o tem, kaj je konkretno Donald Trump napisal v nekem twitu in je vedno več poudarka na tem. Vidim tu neko nezdravo tekmovanje s tabloidi, z rumenimi časopisi in časopisi na splošno, ki nimajo neke analitične teže v tem tekmovanju, in mislim, da jih to spodkopava, da jim jemlje fokus iz dejansko zelo, zelo resnih stvari, ki se jih pač ne da razbrati iz raznoraznih twitov itd. Mislim, da nam fokus peša in odhaja drugam. Nevem za Le Monde in Die Zeit ampak primer The Guardian, New York Times-a in Washington Post-a je ta, da se recimo o tej katastrofi v Jemnu, ki je največja humanitarna katastrofa od konca druge svetovne vojne, poroča samo takrat, ko pridejo recimo na plano neke nove številke, konkretno nazadnje da je več kot pol milijona mislim, da otrok obolelih od kolere. Še vedno pa ne vemo dejansko, kaj se v tej vojni dogaja. Jaz ne vem, kdo zmaguje v tej vojni. Kakšne so vse konsekvence te vojne. Vpletena sta v to vojno Iran in Savdska Arabija – dva zagrizena sovražnika. Skratka tu se odpirajo neke nove fronte, ki znajo rušiti globalni/svetovni red. In na koncu dneva še vedno imaš cel kup člankov o tem, kaj je twitnil Trump in nikoli kaj presenetljivo novega ali kar se da pomembnega. Tu opažam nek padec, opažam padec v tem smislu, ampak to ni samo padec teh medijev, to je padec celotne družbe, da smo postali naravnani na neke stvari, ki so absolutno moteče, če nič drugega za razumevanje konkretnih kompleksnih problemov, ki jih mi imamo.

Edita: Kako po vašem videnju mediji balansirajo to moč na eni strani in odgovornost na drugi? Ali so spretni v tem? Ali jim uspeva?

Erik: Jaz mislim, da čisto na splošno rečeno, če se navežem na te tri, če izhajam iz splošnega, se mediji zavedajo svoje moči, zavedajo se svoje odgovornosti, ampak bolj kot raste moč, manjšo odgovornost smatrajo, da imajo do javnosti itd. In to se opaža. Kako to balansirajo ... To je ta primer, to je to, kar je recimo Islamska država recimo zelo dobro izkoristila in izkorišča še naprej in temu so nasedli tudi takšni giganti v tisku, kot so omenjeni trije in sorodni, da recimo nasedejo temu, če je pač ugrabljen en novinar in Islamska država uporablja agonijo te ugrabitve, dokler novinarju ali humanitarnemu delavcu odrežejo glavo dokončno, da oni nekako padejo na to finto, bom rekel in to vest silijo v ospredje dva tedna in nato še en teden, ko glava pade in tukaj se je potem za vprašati, kaj je pravzaprav moč medijev, in lahko se pogovarjamo o odgovornosti in sami moči medijev. Moč medijev v tem primeru se kaže v tem, da sodelujejo pri histerizaciji javnosti na Zahodu. In to je velika moč,

če pomisliš. Ti lahko pahneš velik del javnosti v histerijo. Ti lahko z novicami, ki jih je prenašal tudi BBC, češ da bo Islamska država napadla Evropo iz Libije in ta novica je bila dva dni v ospredju, ti lahko s tem ljudi držiš pokonci, ali se bo res zgodil ta urnebesni napad, ali bo to D-day Islamske države iz Libije na Evropo, ali je ta napad sploh možen, to je nekaj, kar je Islamska država dala od sebe kot provokacijo. To da bo pomešala bataljone svojih pristašev med begunce in jih poslala v Evropo pobijati, to je potem prenešeno. In ta moč medijev se kaže v tem, da lahko pahnejo del populacije kompletno v histerijo, kar se potem odraža seveda v temu, da se del te javnosti obrne k skrajni desnici, ker mislijo da še en fašist na oblasti bo naredil varnejši svet, absolutno zgodovina nam kaže da to ni tako, in potem pridemo do te moči in odgovornosti. Če se bomo pogovarjali o teh dveh pojmi, potem je potrebno tu spregovoriti seveda o temu, kakšna je moč presoje, ki jo ti mediji imajo in odgovornosti, ki jo imajo. Da, ko dobijo te novice, ko dobijo to propagando, 'fake news' v končni fazi, je njihova odgovornost in njihova moč, kajti njihova infrastruktura je velika. Njihova moč se kaže tudi v temu, da imajo ogromno strokovnjakov, ogromno analitikov, ogromno kanalov, ljudi, ki lahko preverjajo informacije, lahko razmišljajo o psiholoških učinkih svojega poročanja, o psiholoških igrah, ki so v ozadju raznoraznih propagandnih videov Islamske države. Lahko razmišljajo o teh zadevah ampak na koncu odigrajo vendarle tudi oni sami kar, z nekaj izjemami, negativno vlogo v smislu da nasedejo tem igram in da ta njihova odgovornost na tem testu pade, njihova moč pa postane tudi izrazito negativna, v končni fazi lahko tudi uničevalna. In to so te stvari, ker če ti spremljaš te tri medije skozi širše obdobje, ti ugotoviš, da podajajo analize, podajajo dobre članke, ampak ko jim spodrsne, se bojim, da je pač tisto, kar si javnost bolj zapomne, ta histerija. Histerijo dobiš tako. Znanje o kompleksnih zadevah se gradi, tako da tudi rušijo na nek način tudi svoje delo. To je ta paradoks.

Edita: Kaj pa je tisto, kar se po vaših izkušnjah od novinarja v prvi vrsti pričakuje, ko ta dela za medijsko hišo, kot je RTV, katere vrednote imajo prednost pri delu, ali morda na kaj posebej opozarjajo?

Erik: Problem, s katerim sem se sam soočil na RTV, kot nekdo, ki dela kot novinar na Bližnjem vzhodu že 14 let, sem se soočil z uredniki in urednicami, ki to tematiko ne poznajo tako zelo dobro. In potem si ti ujet v neka nemogoča pogajanja, kako bi naj določen prispevek izgledal. Konkreten primer, ki mi bo vedno ostal v spominu je ta, da je Islamska država v Egiptu ugrabila hrvaškega poslovneža in za dodatno psihološko agonijo so na neko

spletno stran, na nek video dodali uro, čas, ki se je odšteval – 48 ur do neke izpolnitve njihove zahteve, ki je bila, kot ponavadi, nemogoča in to je izpustitev vseh žensk iz egiptovskih zaporov, skratka nemogoč pogoj absolutno, tako kot vedno. Od mene se je terjalo na RTV-ju, da naredim prispevek o tej uri, ki se odšteva. In jaz jih nisem mogel prepričati, da bi mi pravzaprav morali narediti prispevek o propagandi, propagandnih metodah, tehnikah Islamske države. Jaz uporabljam besedo propaganda, ampak bi rekel bolj o psiholoških manevrih in metodah psihološkega vojskovanja te Islamske države. Jaz tudi to Islamsko državo v Egiptu zelo dobro poznam, vem da je to bivša skupina Ansar Al Makdis iz Sinajskega polotoka in bi lahko naredil super prispevek, ampak je njih zanimala samo ura, ki se odšteva in potem ni bilo nič. Mogoče je kdo naredil ta prispevek o uri, ampak jaz ga nisem, nisem pa naredil tudi prispevka, ki sem ga želel in predlagal in, ki bi na moje kompetence moral biti enostavno sprejet. In to se ti trudiš kot novinar, če imaš le izkušnje iz terena, se čutiš dolžnega, da to posreduješ naprej, ker prvo kot prvo si le bil tam dol in poznaš stvari. V bistvu kaj se pričakuje od tebe kot od novinarja na RTV-ju je bolj splošna slika. Tu sem ti dal samo en primer, da če govorim splošno, da ne bo potem izpadlo, kot da si mislim, da sem nekaj več od drugih, ampak je pa eno dejstvo, da je tam, v zunanje politični redakciji, v kateri sem jaz bil, se od novinark in novinarjev primarno pričakuje, da smo prevajalke in prevajalci iz angleščine v slovenščino. Delo izgleda tako: na jutranjem sestanku se določijo novice, kdo pokriva kaj, za katera poročila oziroma dnevnik oziroma odmeve. Če ti recimo sprejmeš Sirijo, pomeni da imaš ti štiri primarne vire informacij: Associated Press, Reuters, Agence Press France in pa European Broadcoast Union. To so vsi video posnetki in izjave, ki jih imaš na voljo in imaš arhiv za dve leti nazaj. Ti moraš potem lepiti te izjave in moraš prevajati te novice, ki so bile poročane recimo tisti dan. Jaz sem ugotovil tudi pri izdelavi Zrcala tedna, ki sem jih naredil pet oz. šest. - sem ugotovil, da tudi če brskaš po arhivih teh štirih navedenih medijskih hiš, boš prišel hitro do ugotovitve, da imajo vsi ene in iste posnetke iz enih in istih Ženevskih konferenc, ene in iste posnetke iz Islamske države, ene in iste protestnike na ulicah, ki nič ne povejo, in ene in iste neke upornike ali karkoli, od katerih pravzaprav ne izveš nič. Analitičnih intervjujev, analitičnih pogajanj, kritik, vsega tega, teh izjav pravzaprav ni. Jaz sem moral pri svojem delu, šlo je za eno minuto in pol dolg prispevek, dve minuti in pol za Odmeve, ali štirinajst minut za Zrcalo tedna, sem moral ta vakum filati s svojim znanjem, pa bi zelo rad videl, da dam izjavo nekoga, ki bo nekaj dobrega povedal. Najde se tu in tam kakšna dobra od njih, ampak kolikokrat jih lahko objaviš (eno in isto izjavo od njih). Vidiš, to je ta problem. In v končni fazi kar se pričakuje je to, ti poročaj danes, koliko je bilo mrtvih, povej, kdo so uporniki, povej, kdo so vladna stran, kdo

je to, ampak to niti v Siriji več ne obstaja, stvar je veliko bolj kompleksna. Ti samo to napiši, toliko mrtvih, toliko to in to in konec. Do teh prispevkov je prišlo samo, ko je recimo karikiram, v Aleppu umrlo sto do stopetdest civilistov. Obsežni premiki na bojiščih, razcvet, pojav in razcvet skupin oziroma vojsk. To kaj je Islamska država, nikoli ni bilo pravzaprav kvalitetno razloženo, je moj občutek. Skratka od nas se terja, da smo prevajalci in ne novinarji. In jaz razumem, da ne more iti vsakdo in noče iti vsakdo na Bližnji vzhod, ampak vendarle nas je nekaj, ki smo tam bili in bi si mi zaslužili več časa, ki ga dobimo. Jaz sem sicer dobil Fronte Kurdistan, ampak so bila pogajanja za to dokumentarno oddajo oziroma za ta dokumentarni film težka, in je bila to pravzaprav edina resna stvar, ki sem jo dobil, takšne stvari pa so nujne. Moralo bi jih biti več, pa jih ni.

Edita: Kaj pa javnost pričakuje od medijev? Kakšen občutek ste dobili kot novinar na RTV-ju? Ali je javnost nek kritični bralec?

Erik: Tukaj je potrebno ločiti med starejšo javnostjo in mlajšo. Starejša je konzument novic. Po tem starem načelu, gleda se Dnevnik in to je to. Starejšo javnost, morda se tu motim, vidim kot konzumenta teh nekih klasičnih novic, klasičnih komunikacijskih kanalov, televizija, morda kdaj časopisi, radijo vsekakor itd. Pri mlajši javnosti oziroma pri teh novih generacijah, začeni z mojo in tako dalje, opažam, da tiste, ki jih res zanimajo določene stvari ... veš, mi imamo na voljo ogromno novih kanalov, recimo prek interneta, socialnih omrežij itd. Tako, da se nam odpirajo okna v svet. Problem je seveda tu, ker ti še vedno potrebuješ imeti neke filtre, ne moreš zaupati vsaki novici. Kako boš ti izbral Russia Today ali pa The Independent? Imaš ljudi, eni prisegajo na Russia Today, eni na The Independent ali pa na BBC ali karkoli, dejansko, če se orientirajo samo na to, se obojni motijo, če izberejo samo eno plat. Kaj javnost pričakuje od medijev? Mislim, da mediji izgubljajo to neko težo, ki so jo nekoč imeli. Krivda je na strani množičnih medijev, kot je TV. RTV je podlegel načinu poročanja POP TV-ja, zato da lahko konkurira. To se dogaja. In potem pridemo mi do tega, da je pravzaprav novinar na nek način nespoštovan poklic. Razumem policaje, končno. Ker imaš dvajset slabih policistov od tisočih in potem so vsi slabi. Meni je bilo velikokrat nerodno reči, da delam za RTV, ker absolutno nikoli nisem odobral načina dela RTV-ja. V nobeni redakciji, ne notranje-politični, ne zunanje-politični. Ampak to ne pomeni, da nimaš dobrih novinarjev, ampak problem je ta, da zaradi peščice slabih, smo vsi slabi in tako dalje in to je resen problem. In mediji so še posebej na udaru zaradi fake news. Vsak skeptik, vsak kritik lahko prebere novico, ki mu/ni všeč in bo rekel, da gre za fake news. En primer vem, in

vse se nanaša na to, kaj javnost pričakuje od medijev, ampak kako javnost sploh gleda na poročanje medijev. Če je novica na MMC, kjer imaš 5 zvezdic, lahko ocenjuješ novice. V bistvu kolikor mi je razlagal prijatelj, ki je to spremljal in dela za MMC in ima vpogled v te stvari, je opazil, da ljudje niso klikali dve zvezdici ali eno zvezdico na novico, ki bi bila slabo napisana. Novica je bila recimo fantastično napisana, ampak je bila slaba novica, ker je govorila o negativnih stvareh in potem so ocenjevali pravzaprav vsebino, realnost, ki jo novica navaja, ne pa način, kako je bila podana. Na to vprašanje jaz pravzaprav težko odgovorim, ker imam v glavi preveč stvari. Preko svojih predavanj, ki jih imam po Sloveniji, vidim, da so ljudje lačni analiz glede na vprašanja, ki jih dobivam. Ljudje si jih resnično želijo. Pogosto me sprašujejo, kje potem dobimo prave novice. Jaz mislim, da si velik del javnosti, ob vseh krizah, ki nas pretresajo, želi poglobljenih analiz itd. Ali pa vsaj novic, ki bi imele nek smisel, ne vedo pa, kje jih najdejo.

Edita: To je bilo pravzaprav mišljeno kot moje zadnje vprašanje, kaj je na ljudeh, kaj lahko ljudje storijo, kaj lahko berejo, kako morajo brati in komu lahko zaupajo? Na predavanju na našem faksu ste rekli, da je najbolje brati knjige, zapise tistih ljudi, ki so bili in so še tam. To je zopet težko vedeti, recimo sama ne poznam veliko ljudi, ki so bili tam in bi vedela, da imajo neke izkušnje recimo. Kako šele nekdo, ki ni družboslovec, ki je čisto v drugih poljih, ampak ga zanimajo takšne stvari, izkušnje...?

Erik: Problem je najti kvalitetne knjige. O Bližnjem vzhodu je bilo napisanih toliko knjig, kot je bilo napisanih knjig o vojni na Balkanu. Večino knjig gledaš, ki so jih napisali tujci in potem je na karti bivše Jugoslavije namesto Slavonija, torej regija na Hrvaškem, napisano Slovenija. Skratka, kaj? Sprašuješ to nekoga, ki je popolnoma neizprosen do teh stvari. Živimo v 21. stoletju. Jaz mislim, da nihče nima absolutno nobenega izgovora, da bi bil neuk o nekih stvareh, če to osebo neke stvari vsaj pavšalno zanimajo. Te informacije so vse okrog nas. Moja glavna poanta je seveda branje knjig. Če ti želiš priti nekaterim stvarem do dna, spremljaš ne toliko medije ampak spremljaš tiste novinarje, ki so prepoznavnejši na svojem področju v danih medijih. To je tako težko vprašanje. Jaz sem, kar se da odrezan od tega. Nimam ne Facebooka, ne Twitterja itd. Jaz mislim, da je moja odgovornost do javnosti ta, da grem, naredim stvar in oddam. To je to, se ne smatram dolžnega kaj več, kamorkoli pa sem povabljen na predavanje pa vendarle grem, ampak tu se to nekako konča. Za začetek je preširoko postavljeno vprašanje, kaj lahko javnost, kje lahko izve. Da ne bi na koncu oddal nekega pavšalnega odgovora, če bi dal za primer, če nekoga zanima dogajanje na Bližnjem

vzhodu v Siriji zaradi vseh pretresov, ki smo jih doživeli, tudi Evropa v končni fazi zaradi te velike begunske tragedije in tako dalje, mislim da je sedaj pravi čas, da se mediji zagledajo vase, bom izhajal kar iz tega. Da se zavedajo svinčene teže časa, v katerem živijo, naša družba je na zelo veliki preizkušnji in smo na razpotju. Ena pot nas lahko vodi v nadaljnjo ignoranco in fašizem, druga pot je pač ta, da se poskušamo zavedati, zakaj do teh stvari sploh prihaja, kot je prihod beguncev, ki se še vedno dogaja, zakaj recimo prihaja do porasta desnice, zakaj je v končni fazi prišlo do porasta Islamske države, kako je mogoče, da je na tisoče Džihadistov šlo v Evropo, Sirijo in Irak, pa takrat to sploh ni bila novica pa se je za to vedelo itd. Skratka mi smo sedaj na tem razpotju, ko imamo pred seboj ogledalo, ko se moramo globoko pogledati v njega in moramo razumeti, poskušati razumeti kako smo prišli do te točke in kako naprej, ker imamo absolutno resen primer na Zahodu. Dogajanje v Virginiji ta teden nam je to pokazalo, kako hitro pride do res prelivanja krvi in vsega itd. Tako da to so neki obeti za prihodnost. In sam mislim, da je odgovornost medijev in javnosti, ta odgovornost se prepleta ampak je pa tudi ločena. Mediji se morajo posvetiti kritičnemu in odgovornemu ter analitičnemu poročanju in samoprespraševanju kaj sploh nas je privedlo do te točke in kaj nas čaka v prihodnje glede na različne scenarije, ki so pred nami. In to je nekaj, kar je potrebno spraviti v družbeno debato. Mi poznamo hude pretrese iz svoje polpretekle zgodovine od padca Berlinskega zidu do velikih demonstracij, do brezupne tranzicije itd. To so bili vse pretresi, s katerimi smo se morali soočiti. Sedaj prihajajo novi preizkusi, novi pretresi in ljudje, ki jih to zanima, ki jih absolutno zanimajo vprašanja na oziroma odgovori na ta vprašanja, ti ljudje te odgovore imajo. Ti lahko začneš, tudi če prebereš eno knjigo, ki jo je napisal nek novinar, ki si ga nekje zasledil in vidiš, da je nagrajen novinar ali novinarka, ker to se da vsakogar preveriti, vsakega v google vtipkati, če ima nekdo doma tri Pulitzerje, jih ni dobil kar tako. Če ima nekdo za sabo serijo knjig iz Bližnjega vzhoda, jih tudi ni napisal iz neke pisarne v Londonu itd. Vsi ti ljudje navajajo vire in ti viri te peljejo naprej. Ne rabiš brati knjige, ti lahko izhajaš iz interneta itd., skratka novinarji radi pravimo 'follow the money', v temu primeru, kar se tiče razkrinkanja gospodarskega kriminala, to je najboljši moto, ki ga lahko imaš (follow the money). V tem primeru bi bil nasvet javnosti 'follow the informations'. Da ti prideš do novice, za katere ne moreš presoditi ali so resnične ali ne, morda včasih ni dovolj virov in jasnih dokazov, ampak greš naprej. Odgovornost vseh nas, ki hodimo tja dol, je ta, da enostavno o tem obveščamo javnost tudi v svojem prostem času, ko smo recimo vabljeni na raznorazne okrogle mize in diskusije itd. Odgovornost javnosti se potemtakem začne na faksih, mladinskih centrih, kulturnih raznoraznih asociacijah itd, nevladnih organizacijah, da se čimveč teh stvari

organizira, skratka da se odpira prostor za neko takšno debato in da se ta debata nato širi naprej, ker v bistvu je boj za osveščenost v tem primeru, o katerem se midva pogovarjava, boj za ozaveščenost glede dogajanja na nam bližnjem vzhodu in pri nas, to je hkrati, in to je moje temeljno prepričanje, hkrati tudi boj proti fašizmu, ksenofobiji, islamofobiji, razno raznim drugim oblikam nestrpnosti. Če ti pogledaš Brexit kampanijo, ta je temeljila v veliki meri na ksenofobiji do prebivalcev vzhodne evrope in islamofobiji in na splošno migrantov. Ampak v enem letu po Brexitu je število homofobnih napadov zrastlo za 160 %. Kakšne veze ima to s čimerkoli drugim, razen seveda, ko vzamemo ksenofobijo pred seboj, jo položimo na mizo in vidimo, da je zelo zaslepljena s svojim sovraštvom, sovraštvo diha in rojeva sovraštvo. Trumpova Amerika je še en čudovit prikaz vsega tega itd. Skratka odgovornost medijev bi se morala kazati v tej stvari in samo da zaključim, če bodo mediji tu padli, kakor jim že ... do sedaj sem govoril o zdrsih ... potem je zelo možno, da pade tudi naša družba, kakršno poznamo dandanes. Tu ti moram priporočiti knjigo Kemala Kurspahića, on je bil urednik Oslobođenja v Sarajevu, ko je Sarajevo bilo pod obleganjem, je on napisal knjigo Crime, prime, time, v slovenskem prevodu je Zločin ob 19.30 in on je zelo natančno analiziral odgovornost hrvaških, bosanskih in srbskih medijev, pri podpihovanju sovraštva itd. Kar je zelo pripomoglo k vojni, ki je sledila, ti bom poslal predgovor, ki sem ga napisal za to knjigo, ker je notri povzetek cele knjige in dobiš vse na eni strani.

Edita: To je, kar se medijev tiče to, mogoče bi samo še nekaj o Siriji vprašala. Kako bi na nek zelo poenostavljen način laikom razložili to situacijo?

Erik: Tu je potrebno razumeti že iz samega začetka Islam, milo rečeno problem med Šiiti in Suniti. Po prvih demokratičnih volitvah v Iraku, Iad Alau je zmagal na njih, Irak je padel pod nadzor Šiitov, ki vendarle predstavljajo v Iraku 60 % prebivalstva. Prvič v zgodovini se je pripetilo to, da je nastal tako imenovani Šiitski blok, ki je Iran, Irak, Bašar Al Assad-ov režim v Siriji in Hezbolah na jugu Libanona. Ta Šiitski blok močno ogroža interese Amerike, Zahoda na Bližnjem vzhodu, prav tako ogroža interese sunitskih držav, kot je recimo Turčija in pa seveda sunitskih zalivskih kraljevin, ki so strogo vahabitske, skrajni Islam, predvsem Katar in Savdska Arabija. Ko je prišla arabska pomlad leta 2011, in se je v vsaki državi odigral svoj scenarij, v Siriji so zalivske sunitske kraljevine videle možnost, da bi enostavno porazile šiitski režim in Sirijo podredile sunitskim kraljevinam. Tu je potrebno upoštevati, da je večina sirskega prebivalstva sunitskega. Vsa morija, ki se dogaja v Siriji, je pravzaprav zaradi tega. Kdor vzame Sirijo oziroma, če uspe dobiti Sirijo, potem presekajo šiitski blok na

dva dela in ga ni več, to je ta poanta. Bistveno lahko oslabijo Irak, Hezbolah in zato se njim gre, to da Damask spodredijo Dohi in Riadu. Morija je zaradi tega. Recimo Američani, Turčija so sodelovali pri tem, da so šli podpirati islamistične sunitske paravojske, mnoge med njimi so prestopile nato na stran Islamske države, tako da posredno je bilo to financiranje in oboroževanje Islamske države.

Morija je pa tudi zaradi tega, ker se je v to vojno vmešala Rusija. Rusija je razumela, oziroma Putin je dojel, da je položaj zahoda na bližnjem vzhodu tako slab, tako zavožen, da je to šansa za Rusijo, da se vzpostavi na geopolitičnem prizorišču kot nek enakovreden partner. Ta vloga ji je bila do sedaj zanikana. Širitev Nata, revolucije, Gruzija, Kirgizija, Ukrajina itd. Rusi so pravzaprav spremenili potek zgodovine. Bašar Al Assad bi po vsej verjetnosti padel, če ne bi Rusi vstopili v vojno. In kdor nadzira Sirijo, ta nadzira geopolitiko. Ne samo Bližnji vzhod, ampak geopolitiko. Rusi niso v Siriji zaradi Bašarja Al Assada, to je Putin večkrat povedal. Njim je vseeno, če on ostane na oblasti, dokler režim preživi, to je njim pomembno. Oni so v Siriji tudi zaradi Ukrajine, tudi zaradi svetovnih trgovinskih sporazumov itd. To je to. To je vsa igra, ki je. Seveda so tu še natezanja med Savdsko Arabijo in Iranom, ampak to je prej omenjen šiitsko-sunitski spor, ki se vleče že več kot 1000 let. Ampak gre seveda med omenjenima državama tudi za to, kdo bo nadziral Bližnji vzhod. Potem sta tu seveda še Katar in Savdska Arabija, ki tudi tekmujeta med seboj za prevlado v zalivu in je Katar podpiral Alkaido, Savdska Arabija Islamsko državo itd. Ni konca ne kraja. Bližnji vzhod je takšen ... ima 64 polj, kar sem že omenil, mislim da na predavanju, pač to je ta šahovnica 64 polj, s tem ima vsako polje svojih 64 polj. Verjemi mi, da bolj pavšalno nisem mogel razložiti, ampak v osnovi je to res kratka ampak precej podrobna razlaga.